

connected with harnessing the potential of associative thinking according to studying other elements of music language – accords as well as searching new, more concrete and modern parallels between sound verbal and graphic folders of associative tables which are created for using at the "Solfeggio & English" integrated course.

Key words: *solfeggio, interval hearing, associative thinking, onomatopoeia, English and music integration.*

Стаття поступила до редакції 19.09.2019, прийнята до друку 19.10.2019.

УДК 78.2У; 78.73

DOI: <http://doi.org/10.33398/2310-0583.2019.45.44.52>

Анна Немерко

ХУДОЖНІЙ СВІТ ХОРОВОЇ МУЗИКИ ДЛЯ ДІТЕЙ МИРОНА ДАЦКА

Немерко Анна Рафіківна – аспірантка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів (Україна). E-mail: asharifova79@gmail.com
ORCID 0000-0001-6789-596X

Художній світ хоровий музики для дітей Мирона Дацка

У статті висвітлюються аспекти дитячої хорової творчості М. Дацка. Хорове виховання посідає провідне місце, оскільки сприяє зростанню дитячої творчої ініціативи; зміцненню ціннісних орієнтирів особистості; формуванню музичної культури. Хоровий доробок М. Дацка є своєрідним дзеркалом, що відображає загальні процеси та закономірності розвитку сучасного українського хорового мистецтва для дітей. Хорові твори композитора міцно закріпилися в сучасній виконавській практиці і концертному житті м. Львова. Вони складають основу сьогоднішнього дитячого хорового репертуару. Проте при очевидній затребуваності у виконавській практиці досі не ставали предметом спеціального музикознавчого дослідження. Ця обставина зумовлює актуальність звернення до цієї теми та необхідність наукового осмислення цього пласти сучасної хорової музики для дітей. Встановлено ознаки художнього світу образів хорової музики композитора. Вивчення хорового доробку для дітей М. Дацка дозволило окреслити притаманні йому змістовні напрями, серед

яких: світські і духовні твори на вірші українських поетів та священнослужителів; твори на канонічні тексти; хори, натхненні українською пісенністю. Хоровий твір розглядається як цілісна багаторівнева система, де за допомогою виразально-зображувальних можливостей хорової звучності реалізується мовний компонент; сюжетні прийоми генерують художній смисл, а композиційні – через розташування художнього матеріалу. Осмислення цього питання наближає до розуміння зв'язку: енергетика митця – енергетика твореного ним тексту. І чим яскравіший художній світ творів, чим природніші й сильніші виражені в них емоційні стани, тим адекватніше сприйняття виконавців та слухачів.

Зазначено, що хорові твори для дітей є показовим не тільки як зразок індивідуального стилю М. Дацка, а і як свідчення творчих досягнень української композиторської школи у ХХІ столітті. Таким чином художній світ образів хорової музики М. Дацка розглянуто як основу для національного відродження, властивого українській культурі межі тисячоліть.

Ключові слова: М. Дацко, хорові твори для дітей, художній світ, образ.

Постановка проблеми. Хоровий доробок М. Дацка є своєрідним дзеркалом, що відображає загальні процеси та закономірності розвитку сучасного українського хорового мистецтва для дітей. Хорові твори композитора міцно закріпилися в сучасній виконавській практиці і концертному житті м. Львова. Вони складають основу сьогоденного дитячого хорового репертуару. Проте при очевидній затребуваності у виконавській практиці досі не ставали предметом спеціального музикознавчого дослідження. Ця обставина зумовлює актуальність звернення до цієї теми та необхідність наукового осмислення цього пласту сучасної хорової музики для дітей.

Аналіз досліджень і публікацій. Незважаючи на досить солідний хоровий доробок у вивченні творчої спадщини композитора, галузь хорової музики для дітей М. Дацка не отримала глибокої і фундаментальної розробки у музикознавстві. Проте, дослідження питань, пов'язаних із проблемою художнього світу образів в музичному мистецтві, ведеться в різних областях людського пізнання – філософії, естетиці, психології, мистецтвознавстві, виконавстві. Художній образ – одна з центральних естетичних категорій в області мистецтва. Відомо, що естетика розглядає музичне мистецтво як специфічну форму відображення дійсності у свідомості людей. Емоційність, душевність музики – це її зміст, її основа. Звукові образи виступають у музиці як

особливий рід «мови». У музиці з'єднується, здавалося б, несумісне: почуття, емоція виявляється в ній за допомогою мислення композитора і реалізуючого його задум виконавця. Великий інтерес представляють роботи в області психології музичного сприйняття і виконавства таких музикантів-дослідників, як Е. В. Назайкинський, В. В. Медушевський, М. Черкашина-Губаренко, С. Федюра та інші. У дослідженнях Е. Костиної, О. Радиної, Н. Ветлугіної наголошується, що музичне мистецтво активізує творчі здібності, допомагає формувати художньо-образне мислення та уяву. Саме тому постала потреба конкретизувати хорову творчість для дітей М. Дацка, зокрема, у жанрово-стильовій та музично – творчій площині. Зважаючи на не велику кількість опублікованих хорових творів для дітей для детального аналізу та розкриття теми подані також рукописи композитора.

Мега дослідження – проаналізувати художній світ образів в хорових творах для дітей М. Дацка. **Завдання дослідження** – виявити особливості композиторської інтерпретації тем та художніх образів.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше в музикознавстві виявлено художній світ образів хорової музики для дітей М. Дацка; хорову творчість композитора розглянуто як цілісну жанрово-стильову систему. Композиторська діяльність М. Дацка набирає сили, постійно поповнюється, збагачується новими творами для дітей, які є зразками втілення його композиторського дару. Постійний творчий рух впливає на світогляд композитора, а разом з цим і на коло образів та тем хорової творчості. Вивчення творчого шляху М. Дацка дає можливість визначити закономірності його розвитку, встановити систему індивідуально-стильових ознак дитячої хорової творчості майстра.

Виклад основного матеріалу. М. Дацко народився в селі Ставчани поблизу Львова. Після закінчення місцевої школи вступив до львівського музпедучилища ім. Ф. Колесси, яке закінчив у 1981 році, і цього ж року був призваний до війська. Після закінчення строку служби, став студентом Рівненського інституту культури, з якого перевівся до Львівської консерваторії.

По композиції займався в професорів В. Камінського та Л. Мазепи, а по класу хорового диригування — в доцента І. Жука. Після закінчення консерваторії у 1990 році працював художнім керівником клубу заводу «Автоавантажувач», потім методистом методичного кабінету Львівського обласного управління культури. З 1995 року — викладач Львівського державного училища культури і мистецтв (тепер

Львівського коледжу культури і мистецтв).

Активна творча діяльність Мирона Дацка розпочалася одразу після закінчення музпедучилища. Він став хормейстером Народного студентського хору Львівського політехнічного інституту, працював разом із знаним диригентом, заслуженим працівником культури України Зиновієм Демцюхом.

Під час строкової служби Мирон Дацко керував аматорським хором ансамблю пісні і танцю «Срібні стріли» військово-повітряних сил Прикарпатського округу. За неповних два роки (1981–1983) колектив дав десятки концертів, виступав на телебаченні та радіо. Значна частина репертуару була українською, що сприяло підвищенню національної свідомості, формуванню патріотичних почуттів в солдат — українців.

Під час навчання в м. Рівне (1984–1986) Мирон Дацко став членом обласної спілки самодіяльних композиторів, керував хором Рівненської телефонно-телеграфної станції, писав музику до вистав студентського театру-студії. В листопаді 1985 року на своєму авторському концерті у великому залі Інституту культури М. Дацко був нагороджений грамотою Рівненського обласного управління культури. Згодом ректор інституту професор А. Литвинчук підтримав переведення М. Дацка на композиторський факультет Львівської консерваторії. Навчаючись в консерваторії (1986–1990), Мирон Дацко працював диригентом у палаці культури заводів «Кінескоп» та «Електрон», керівником учнівського хору львівського СПТУ № 57, викладачем Рівненського інституту культури.

Тоді ж композитор почав співпрацювати з цілим рядом відомих мистецьких колективів. Ця співпраця триває і сьогодні. Народний хор «Лемковина» (керівник заслужений працівник культури України Іван Кушнір) включив твори молодого композитора в свій альбом, який випустила фірма «Мелодія» у 1991 році. Для народного ансамблю пісні і танцю «Писанка» (керівник заслужений працівник культури України Олена Вовк) М. Дацко створив більше десятка різних композицій.

Львівський муніципальний чоловічий хор «Гомін» (керівник Руслан Ляшенко) здійснив запис подвійного альбому композитора. Галицький академічний камерний хор (керівник заслужений діяч мистецтва України Василь Яциняк) записав авторський диск Мирона Дацка «Дарунок неба».

В творчому звіті Львівської області в палаці «Україна» (2001 рік) прозвучало два твори композитора: вокально-хореографічна композиція на слова Б. Стельмаха «Котилася писанка» та фінальний твір для хору,

соліста і оркестру «Благослови нас, Боже» на слова В. Квітневого, сольну партію виконував О. Громиш.

В 2001 році Мирон Дацко нагороджений Почесною грамотою голови Львівської облдержадміністрації, а в 2002 році — Почесною грамотою Львівського обласного управління культури. На республіканському конкурсі композиторів «На Чорнобиль журавлі летіли» м. Житомир (2002 р.) Мирон Дацко отримав II премію. В 2003 році II премія на конкурсі, організованому Міжнародним товариством Кирила і Мефодія на краще написання музичної вервиці. Згодом цей твір вийшов окремим виданням. У 2015 році композитор отримав диплом лауреата премії ім. В. С. Косенка за хорову творчість для дітей. У 2018 році на дитячому фестивалі-конкурсі «Співаймо канон» отримав диплом I ступеня за хорову композицію для дітей «Ісусе, Сину Божий, помилуй нас». За написання циклу хорових поем, присвячених Блаженним Української церкви, композитор нагороджений грамотою голови Катехитичної комісії Львівської архієпархії Української греко-католицької церкви.

Спираючись на дослідження творчості М. Дацка, слід стверджувати, що хорові твори пронизують весь творчий шлях композитора. Загалом композитор здійснив 13 авторський видань, багато його творів друкується в різних нотних збірниках від 1996 року по сьогодні.

Така особливість розвитку творчого шляху М. Дацка впливає й на особливості кола образів і тем, які обирає композитор. Звернувшись до хорового жанру, композитор привніс у музику для дітей чимало вдалих знахідок, які забезпечили цим творам резонансний успіх. Для написання хорових творів композитор звертається до віршів українських поетів (Т. Шевченка, Б. Стельмаха, П. Шкраб'юка, Б. Євтушенка), отців церкви (о. В. Мендруня), власних текстів та українського усного фольклору. Він обирає вірші контрастної тематики. Цей напрямок є провідним та охоплює весь хоровий доробок композитора.

Починаючи роботу з жанрами хорової музики, композитор в першу чергу звертається до обробки української народної пісні. В хорових творах для дітей автор втілює досить розмаїту образність, яка досягається різними виразовими засобами. Фольклорні мініатюри представлені обробками українських народних пісень та оригінальними творами на народні тексти. За жанром відносяться до побутових пісень. Для М. Дацка характерне поєднання яскравих звучностей, які при цьому досить зручні для вокального виконання. Інтонації народних пісень

взаємодіють з соноричними комплексами, що досягаються зазвичай внаслідок поєднання досить простих лінійних шарів, наприклад у обробках народних пісень «Грай, жучку, грай», «Летіла зозуля», «Ой в розі, розі», «Пирогі», «Місяць на небі» та інші.

Значна кількість творів для дітей тісно пов'язана з духовною тематикою, котрі переважно написані на тексти священнослужителів. Для творчості М. Дацка притаманне ліричне начало, образність пов'язана з поєднанням релігійного і пантеїстичного світосприйняття, яким просякнуті хорові твори на слова о. В. Б. Мендруня «Колискова для сестрички», «Причастя», «Чудесна родина», «У трьох особах», «Божа любов», «Діти Квіти» та інші. Переважно це є куплетно-варіаційні форми композицій.

Показовим є твір «Хусе, сину Божий, помилуй нас» (канонічний текст). За тематикою він відрізняється від попередніх хорових творів духовного змісту. Це гаряча молитва про спасіння та заступництво. Композитором використовується принцип поліфонії, який увиразнюється в назві композиції «Хусе, сину Божий, помилуй нас. (Прелюдія і fuga)». Розгорнута поліфонічна побудова з акордовою вертикаллю у прелюдії, та теми що проводиться поперемінно в різних голосах у фузі свідчить про високу художню майстерність. У музичній мові композитор опирається на особливості української мелодики (метрична свобода, мінорний лад з натуральним різновидом, наспівна мелодика, яка будується у межах квінти з частими розспівами та повторами). У творах греко-католицької традиції композитор поєднує здобутки минулого та сучасного музичного мистецтва з індивідуальним композиторським трактуванням.

Змалювання картин природи в творі «Моє село» (сл.. М. Дацка) в контексті зображальності досягається по різному. Досить часто начебто колористичний епізод відіграє роль не вторинну, фонову, а тематичну. В музиці на основі особливостей тексту поєднується статика та динаміка. Музичний пейзаж у хорі «Моє село» можна визначити як зображально-ліричний. Спокійний рух мелодичних голосів, яскраві секстові інтонації, стриманий темп і динаміка. Спираючись на фольклорні зразки і поєднуючи їх з професійною композиторською технікою, М. Дацко зміг створити свій неповторний стиль, в якому яскраво проявляються національні риси.

Для М. Дацка, як композитора на зламі ХХ – ХХІ століття, актуальним є прагнення змалювати історичний шлях українського народу. Одним із прикладів цього є хорові твори для дітей «Встає хмара

з-за лиману» (сл. Т. Шевченка), «Попеляста перепілонько» та «Пильнуй, Україно» (сл. Б. Стельмаха). Композитор охоплює своєю увагою коло календарно-обрядових пісень. Один з них представлено у вокально-хореографічній композиції на сл. Б. Стельмаха «Котилася писанка». Унікальність цього твору полягає у відтворенні неповторної ідеї – охопити всі віхи історії України від створення світу до теперішнього часу.

Висновки. Всі хорові композиції для дітей М. Дацка охоплюють виразну єдність мовної і музичної інтонацій, що опираються на такі фізичні властивості звуку, як тембр, висота, гучність, тривалість, артикуляція. Єдність музичної і мовної інтонації має велику концентрацію емоційної виразності, єдності слова і його звукової форми. Із взаємодії цих загальних звукових якостей виростає ціла система інтонаційно-виражальних засобів. Висота реалізується в інтервальних співвідношеннях, звуковисотній лінії, у регістрі й діапазоні; тривалість – у темпі, ритмі, агогії. Гучність набуває безлічі градацій, створюючи динамічну лінію інтонаційного руху від forte до piano. Тембр індивідуалізує інтонацію, забарвлює її багатством обертонів. Для хорового письма композитора ставлення до звуку є показовою, характерною рисою індивідуального стилю. Звук постає як результат взаємодії зі словом. Звук стає основною одиницею виміру, своєрідним будівельним матеріалом, з якого зростає потім весь твір.

У хорових творах для дітей основний образ не сприймається статично, а швидше трактується як замальовка з її наступним розвитком, поглибленням, розкриттям прихованих внутрішніх якостей. У такому розумінні виявляється взаємозв'язок хорового твору з літературним текстом, персонажі якого можуть перебувати у контексті тих чи інших умов і зазнають певних змін в процесі розвитку сюжету. Основою для створення хорового твору композитором стає дотримання принципу відображення «великого в малому» та навпаки. Цей принцип не тільки визначає масштаби творів але й стає його найважливішим естетичним критерієм.

Художній світ М. Дацка втілений у хоровій творчості для дітей, різноманітний, всебічний та яскравий. Кожний з напрямів пов'язаний із багатовекторним процесом національного відродження в Україні. Так, саме до відродження слід віднести відновлення патріотизму, духовних та патріотичних традицій, фольклорних першоджерел. Для композитора є важливою тема національної свідомості, любові й вірності Батьківщині. Серед пріоритетних ознак національного відродження є

духовно-релігійна тема у системі художнього світу хорової творчості.

Література

1. Бенч-Шокало О. Український хоровий спів. Актуалізація звичаєвої традиції. Київ: Український світ, 2002. 440 с.
2. Дацко М. Коліскова для сестрички. Вокальний цикл на слова о. В. Б. Мендруня, ЧСВВ. Жовква: Місіонер, 2002. 22 с.
3. Дацко М. Твори для дитячого хору. Львів: Методичний кабінет навчальних закладів мистецтва та культури, 1996. 58 с.
4. Сбітнева Л. Музично-педагогічна діяльність українських композиторів на початку ХХ століття. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Київ. 2016. Вип. 6. С. 203–210.
5. Федюра С. Хорове виконавство на сучасному етапі. *Психолого-педагогічні науки*. Ніжин. 2013. № 1. С. 71–74.
6. Черкашина-Губаренко М. Українська музика сьогодні: фрагменти та коментарі. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. *Збірник наукових праць. Аспекти історичного музикознавства*. Харків. 2008. Вип. 22. С. 159–168.

References

1. Bench-Shokalo, O. (2002). Ukrainian choral singing. Updating the customary tradition [Ukrains'kyj khorovyj spiv. Aktualizatsiia zvychaievoi tradytsii]. Kyiv: Ukrains'kyj svit, 440 p. [in Ukrainian]
2. Datsko, M. (2002). Lullaby for the little sister. Vocal loop on the words of Fr. VB Mendrun, OSBM [Kolyskova dlia sestrychky. vokal'nyj tsykl na slova o. V. B. Mendrunia, ChSVV]. Zhovkva: Misioner. 22 p. [in Ukrainian]
3. Datsko, M. (1996). Works for children's choir [Tvory dlia dytiachoho khoru]. L'viv: Metodychnyj kabinet navchal'nykh zakladiv mystetstva ta kul'tury. 58 p. [in Ukrainian]
4. Sbitnieva, L. (2016). Musical and pedagogical activity of Ukrainian composers in the early twentieth century. *Personality spirituality: methodology, theory and practice* [Muzychno-pedahohichna diial'nist' ukrains'kykh kompozytoriv na pochatku KhKh stolittia. Dukhovnist' osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka]. Kyiv. Vyp. 6., P. 203–210. [in Ukrainian].
5. Fediura, S. (2013). Choral performance at the present stage. *Psychological and pedagogical sciences* [Khorove vykonavstvo na suchasnomu etapi]. Psychological and pedagogical sciences, Number 1 [Psykholoho-pedahohichni nauky № 1.]. Nizhyn. № 1., P. 71–74. [in Ukrainian].
6. Cherkashyna-Hubarenko, M. (2008). Ukrainian Music Today: Fragments and Comments. *Problems of interaction between art, pedagogy and theory and practice of education*. [Ukrains'ka muzyka s'ohodni: frahmenty ta komentari. Problemy vzaemodii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity] Collection of scientific works. Aspects of historical musicology, Number 22. [Aspekty istorychnoho muzykoznavstva]. Kharkiv. Vyp. 22., P. 159–168. [in Ukrainian].

Nemerko Anna - Postgraduate student, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv (Ukraine). E-mail: asharifova79@gmail.com
ORCID 0000-0001-6789-596X

The artistic choral music for children of Myron Datsko

The article highlights aspects of children's choral work by M. Danish. Choral education is at the forefront of promoting children's creative initiative; strengthening of personality values; the formation of musical culture. M. Datsk's choir is a kind of mirror that reflects the general processes and patterns of development of modern Ukrainian choral art for children. Choral works of the composer are firmly entrenched in contemporary performing practice and concert life in Lviv. They form the basis of today's children's choral repertoire. However, with obvious demand for performing practice, they have not yet become the subject of special musicological research. This fact determines the relevance of the appeal to this topic and the need for scientific understanding of this layer of modern choral music for children. The signs of the artistic world of the composer's choral music images are established. Studying the choral work for the children of M.Datsk made it possible to outline the peculiar directions of it, including: secular and spiritual works on poems of Ukrainian poets and clergy; works on canonical texts; choirs inspired by Ukrainian song. The choral work is regarded as a complete multilevel system, where the linguistic component is realized through the expressive-visual possibilities of the choral sound; the plot techniques generate artistic meaning, and the compositional ones generate the layout of the material. Understanding this issue brings you closer to understanding the connection: the energy of the artist is the energy of the text he creates. And the brighter the artistic world of the works, the more natural and the emotional states expressed in them, the more adequate the perception of the performers and listeners.

It is noted that choral works for children are illustrative not only as an example of M. Danish's individual style, but also as a testimony to the creative achievements of the Ukrainian composing school in the 21st century. Thus, the artistic world of M.Datsk's choral music was considered as the basis for the national revival inherent in the Ukrainian culture of the turn of the millennium.

Key words: *M. Datsko, choral works for children, art world, image.*

Стаття поступила до редакції 20.09.2019, прийнята до друку 20.10.2019.